

ЯКІСТЬ ОСВІТИ

УДК 37.011.3-051:[378.013:351.862.2]

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.1.17>

О. І. БАШКІР

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
Електронна пошта: boi83@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-5237-9778>*

М. П. БОЧАРОВА

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
Електронна пошта: bocharovamaria750@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-9594-5534>*

Н. В. СИДОРЕНКО

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
Електронна пошта: asenkon823@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-3054-2699>*

О. М. ТАРАСЕНКО

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
Електронна пошта: olenkat26@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-0871-7633>*

МІСЦЕ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Вимоги до освіти, зумовлені спочатку пандемією, а потім воєнним станом в Україні, поставили перед закладами освіти завдання реалізації навчання спочатку дистанційно, а потім у змішаному форматі. Дистанційна форма організації навчання стала викликом для учительської спільноти в організації взаємодії учасників освітнього процесу в цілому. Вихід із зони комфорту практикуючого вчителя, котрого не готували до дистанційної взаємодії ні заклади освіти, ні інституції підвищення кваліфікації, призвів до виникнення стресу освітян, активного самонавчання поза страхом перебування в замкнутому просторі через можливість захворіти.

Воєнний стан лише загострив ситуацію стресовості українського вчительства, адже, не зважаючи на потребу працювати в змішаному форматі, вчителі мали мотивувати та підтримувати учнів та їхніх батьків, не звертаючи увагу на свій власний страх за своє життя та життя своїх рідних і близьких. Лише сформованість гнучких навичок, або, так званих, soft skills, дозволяє кожній людині, і зокрема вчителю, долати стрес, залишатися спокійним, критично оцінювати ситуації, бути стресостійким.

У статті визначено, що забезпеченню стресостійкості вчителів під час організації освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій сприяють сформовані в учителів soft skills. З-поміж різних soft skills (навички спілкування, лідерські навички, уміння поцінювати різноманітність і демонструвати толерантність і поміркованість щодо різних форм самопрезентації дітей та інклюзії) розкрито сутність гнучких навичок емоційного інтелекту, емоційної саморегуляції, саморефлексії, життєстійкості.

Авторами уточнено шляхи підвищення стресостійкості вчителів: релаксація (аутотренінг, медитація, сміхотерапія, кольоротерапія, ароматерапія, йога, творчі спроби самовираження), рекреація (фізкультура, дихальні

вправи), катарсис (спілкування з близькими, домашніми тваринами, захоплення мистецтвом). Виявлено методи підвищення стресостійкості, а саме: соціально-психологічний ресурс, психологічна освіченість і психологічна культура особистості, особистісні ресурси, інформаційні та інструментальні ресурси, матеріальні ресурси, характер і способи подолання стрес-ситуацій.

Ключові слова: освіта, організація, учитель, стрес, стресостійкість, методи, шляхи.

Вступ. Через постійні зміни, нові виклики, зокрема Нової української школи, перед сучасним учителем постають нові завдання. Це створює умови для розширення ролей сучасного вчителя, якому тепер притаманні риси фасилітатора, тьютора, менеджера, наставника, консультанта, лідера, модератора, едвайзера, ментора тощо. Для виконання цих ролей і досягнення нових завдань учителю слід оволодіти актуальними навичками сьогодення – гнучкими навичками, або *soft skills*.

До питання формування *soft skills* у здобувачів загальної середньої освіти звертаються різні дослідники, що, у свою чергу, вимагає перегляду підготовки майбутніх учителів і їхньої професіограми. Зокрема О. Biljakowska наголошує, що «саме майбутні вчителі, як спеціалісти соціономічних професій, повинні мати високий рівень розвитку «*soft skills*», адже робота в системі «людина-людина» орієнтована на інших, а отже непередбачувана та пов'язана з відсутністю єдиних і жорстких алгоритмів, вимог, технологій до процесу професійної діяльності» [Soft].

Роль учителя в суспільстві важко недооцінити, його вплив на учнів, вміння знаходити індивідуальний підхід, є дуже важливим у формуванні світогляду підростаючого покоління. Особливо зараз, у непростий час для нашої країни, ця роль виростає семикратно. Кожен день, неначе лавина з новин, кожна з яких потрібно проаналізувати, визначити, якій новині можна довіряти, а яка є фейком. Ще майже на кожному уроці учні задають запитання: «А чи ви чули цю новину?», «А що ви думаєте з цього приводу?». Навантаження на нервову систему зростає, а потрібно залишатися конкурентоспроможним та не вигоряти, не дивлячись на надзвичайні ситуації в Україні, пов'язані з воєнним станом. Метою статті є виявлення та визначення місця *soft skills* майбутніх учителів у забезпеченні ефективності навчання в умовах надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Основна ідея концепції формування *soft skills* – це створення, так званого, «емоційного інтелекту»

в майбутніх учителів, здатних не тільки засвоювати професійні компетентності, а й формувати соціально-комунікативні здібності; когнітивні навички; особисті якості і складники емоційного інтелекту [Положення].

Визначаючи перелік *soft skills*, які є значущими саме для вчителів, О. Пометун зупиняється на таких:

- навички спілкування (створення умов для опанування учнями певної інформації, залучення учнів до активної діяльності, вміння педагога чітко формулювати інструкції і рекомендації, давати завдання та ставити запитання різних рівнів, навички активного слухання і надання зворотнього зв'язку, зокрема заохочення бажаної поведінки і сумлінної роботи учнів, підтримка їх під час роботи та конструктивні критичні відгуки, забезпечення позитивної психологічної атмосфери освітнього процесу, вміння встановлювати довірливі стосунки з батьками);

- лідерські навички (вміння аналізувати поточні завдання та передбачити перспективу своїх дій і впливів, вміння ідентифікувати людські ресурси, які є в класі, створювати з учнів команду, організувати їх для розв'язання певних проблем чи завдань, мотивувати та вести їх за собою, демонструючи ентузіазм);

- вміння поцінювати різноманітність і демонструвати толерантність і поміркованість щодо різних форм самопрезентації дітей та інклюзії (вміння демонструвати повагу, знання та розуміння різних культур і поглядів, вміння створення привабливого навчального середовища й налагодження контактів з усіма дітьми, усвідомлене ставлення до своїх упереджень і стереотипів [Пометун : 149-150].

Специфіка сучасного світу, особливості його пізнання й освоєння визначають такі вимоги до людини: усвідомлення реалій і особливостей сучасної цивілізації; розуміння цінності знання для самореалізації в сучасному світі; збагачення мислення через освоєння сучасних методів наукового пізнання; пізнання світу в цілісності та єдності; творчий, інноваційний характер діяльності; особистісна самоактуалізація

в житті; гармонійне поєднання стійкого світогляду, соціальних і моральних переконань з високою психологічною мобільністю, гнучкістю, адаптивністю [Головань].

Усі ці потреби та вимоги зробили актуальним для педагогічних працівників навчитися управляти емоційним станом з метою забезпечення власного психічного благополуччя та залишати психологічно безпечним освітнє середовище. Для забезпечення цього підходить така навичка, як емоційна саморегуляція.

Суть емоційної саморегуляції полягає в системі розумових і вольових дій, спрямованих або на активізацію емоційних процесів, або на їх гальмування, стабілізацію. Це дає можливість людині більш ефективно управляти своїм емоційним станом та адекватно поводитися в умовах стресової ситуації відповідно до прийнятих у суспільстві морально-етичних норм. Емоційна регуляція включає два компоненти: внутрішню емоційну регуляцію (саморегуляція інтенсивності, тривалості прояву емоцій) та зовнішню емоційну регуляцію (контроль експресії) [Журавльова : 54].

Якщо педагогу вдається оволодіти емоційною саморегуляцією, то насамперед він стає більш приємним та доброзичливим, може стримувати емоції та змінювати їх за потреби для направлення учнів у потрібне робоче русло. Такий педагог на уроках з успіхом підтримує спокійну та доброзичливу робочу атмосферу, що забезпечує умови для виховання емоційно здорового покоління в майбутньому.

Проте однієї емоційної саморегуляції замало для того, щоб залишатися конкурентоспроможним в сучасному світі. Для цього ще й потрібно вміти самостійно й творчо працювати. Це демонструє професійність педагога як фахівця, але для успішної творчої та самостійної праці потрібно вміти об'єктивно аналізувати свої успіхи, тобто, займатися само-refлексією.

Саморефлексія означає відображення людиною за допомогою своєї психіки самої себе в різних аспектах [Кгарівпук]. Іншими словами – це здатність відображати свою сутність та сутність своїх дій. Вона включає в себе здатність усвідомлювати реальний світ і себе в цьому світі – свої бажання, цілі, почуття, ситуації, в яких знаходимося; уміння розу-

міти самого себе – свої думки, емоції, звички, поведінку. Завдяки розвиненій саморефлексії людина усвідомлює, що її життя, навколишній світ – це зокрема результат її дій. Як наслідок, розвивається відповідальність за власне життя й всі інші soft skills.

Саморефлексія відкриває перед людиною нові можливості: з'являється можливість контролювати своє мислення і людина намагається мислити в правильному напрямку, позбавляється токсичних думок; з'являється самокритика, що дозволяє бачити й об'єктивно оцінювати свої позитивні й негативні сторони, аналізувати їх і проводити роботу над помилками. У процесі саморефлексії відбувається особистісний ріст. Людина змінюється і вчиться на своїх помилках, не повторюючи їх у подальшому [Носовець : 34].

Зазначимо, що метою навчального процесу є його ефективність. Відповідальність за це безпосередньо лежить на вчителі та часто виходить за межі академічних знань, особливо під час надзвичайних ситуацій, під час яких дуже важливою є психологічна обстановка та взаємозв'язки в колективі. Підтримувати доброзичливі стосунки в колективі дуже складно, проте цим і займається вчитель. Для цього потрібен величезний внутрішньо особистісний ресурс, який називається життєстійкістю.

Структурні компоненти життєстійкості можуть проявлятися суто в професійному контексті, зокрема залученість постає відчуттям спорідненості, почуттям причетності до школи, бажанням виявити турботу про учнів. Вона сприяє розвитку комунікативної компетентності вчителя, його вмінню розвивати дружній, позитивний і демократичний клімат у класі. Життєстійкість також забезпечує вчителя лідерськими якостями, які проявляються в організаторських уміннях, зокрема можливості залучити шкільний колектив до спілкування і діяльності поза навчанням, а саме у формі неформальних заходів, наприклад, під час спортивних чи культурних заходів. Учителі з розвиненим компонентом життєстійкості залученості використовують *стратегії відкритого спілкування*, які зменшують фізичну та емоційну дистанцію в класі [Науково-методичні : 71].

Життєстійкість, сьогодні, є не просто провідною, а ще й необхідною навичкою. На сьогоднішній день важко знайти людину, яку не заділа б війна так чи інакше. У когось проблема є житлом, у когось рідні на фронті або загинули. Через це під час навчання в колективі постійно зростає напруга. Завдання вчителя полягає саме в тому, щоб цю напругу зняти та направити всіх у правильне русло. Найважливіше – не боятися говорити про події, які відбуваються, робити це з розумінням та уважністю до дитини. Розмовляти з дітьми на їхньому рівні, використовуючи доступні для них мову та приклади.

Розповсюдженим явищем у роботі вчителя є стрес. Основною причиною його виникнення в сучасних умовах є синдром емоційно-нервового напруження. Велика кількість стресової інформації, яку отримує вчитель у масмедійному просторі, від учнів, їхніх батьків, сприяють виникненню короточасних емоцій, які переважно не є шкідливими, але їхня кількість і масштабність сприяють суттєвому нервовому напруженню.

З огляду на внутрішньо-професійні виклики, професія вчителя передбачає значне інтелектуальне напруження, пов'язане з процесом викладання освітнього матеріалу, яке також, у свою чергу, може спричинити стресову ситуацію. Щоденне використання свого розумового та інтелектуального потенціалу, організація роботи всього учнівського колективу, створення умов для формування позитивної мотивації учнівства до навчання та саморозвитку, а також організація свого власного розвитку, формування власних умінь оцінювати критично інформацію та щоденні виклики в умо-

вах надзвичайних ситуацій є стресовим для вчителя, що вимагає формування у вчителів такого поняття, як стресостійкість.

Підвищити рівень стресостійкості, зберегти психологічний стан і зберегти власне здоров'я, як зазначає В. Харченко, можливо за допомогою «*релаксації* (аутотренінг, медитація, сміхотерапія, кольоротерапія, ароматерапія, йога, творчі спроби самовираження), *рекреації* (фізкультура, дихальні вправи), *катарсису* (спілкування з близькими, домашніми тваринами, захоплення мистецтвом)» [Харченко : 226]. До методів підвищення стресостійкості В. Харченко відносить «*соціально-психологічний ресурс* (позитивне соціальне оточення), *психологічну освіченість і психологічну культуру особистості, особистісні ресурси* (активна мотивація подолання стресу, сила Я-концепції, самоповага, емоційно-вольові якості, позитивність і раціональність мислення, стан здоров'я та ставлення до нього як до самоцінності тощо), *інформаційні та інструментальні ресурси* (здатність контролювати ситуацію, здатність до адаптації, інтерактивні техніки змінювання себе та навколишньої ситуації тощо), *матеріальні ресурси* (стабільність оплати праці, рівень матеріального доходу, безпека життя), *характер і способи подолання стрес-ситуацій*» [Харченко : 226]

Результати й висновки. Отже, на підставі проведеного аналізу науково-педагогічної літератури авторами визначено сутність гнучких навичок емоційного інтелекту, емоційної саморегуляції, саморефлексії, життєстійкості; уточнено шляхи та методи підвищення стресостійкості вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башкір О.І. Формування soft skills засобами активних та інтерактивних методів рефлексії. *Перспективи та інновації науки. Серія: «Педагогіка»*. 2022. № 1(6). С. 26–33. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-26-33](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-26-33)
2. Головань М.С. Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в умовах глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія : збірник статей*. Ялта : РВВ КГУ, 2011. Вип. 31. Ч. 1. С. 203–211.
3. Журавльова М., Шпак М. Саморегуляція в структурі емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Психологія*. 2016. № 3(54). С. 52–57.
4. Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція) : Практичний посібник. / авт. кол.: В.Г. Панок, І.В. Марухина, В.В. Рибалка, В.М. Горленко, Д.Д. Романовська, В.В. Предко, С.К. Шандрюк, М.В. Саврасов, Н.В. Сосновенко; за наук. ред. В. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. 192с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/733538/1/Nauk_metod_osnovy_psyhol_suprovodu_diialnosti_vchytelia_v_umovakh_reform_osvity_%28diagnostyka_korektsiia%29.pdf

5. Носовець Н., Пискун О., Рекун О. Теоретичне дослідження поняття «self skills» учителя. *Тенденції розвитку вищої освіти та педагогічної науки: СЕРІЯ: Педагогічні науки*. 2021. *Вісник* №14-15 (170-171). DOI: 10.5281/zenodo.5938997
6. Положення про формування soft skills в учасників освітнього процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. 2021. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Formuvanya_soft_skills.pdf
7. Пометун О.І. М'які навички вчителя для міцної школи. *Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Дніпро, 12 лютого 2021 р). Дніпро : Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 148–150.
8. Харченко В.Є. Соціально-психологічні особливості стресостійкості особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2015. URL: http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2009_20_2/sb20_ch2_54.pdf
9. Krapivnyk G., Tuchyna N., Bashkir O., Borysov V., Gonchar O., Plakhtyeyeva V. Modelling the Process of Reflection with Pre-Service Student Teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. №13(3). P.116-133. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/443>
10. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Rocznik Polsko-Ukraiński 2018*, t. XX, s. 175–185. URL: http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/5918/14_Biljakowska_Rocznik_20.pdf

REFERENCES

1. Bashkir, O.I. (2022). Formuvannia soft skills zasobamy aktyvnykh ta interaktyvnykh metodiv refleksii [Formation of soft skills by means of active and interactive methods of reflection]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seria: «Pedagogika»*. № 1(6). S.26-33. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-26-33](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-26-33)
2. Holovan, M.S. (2011). Analiz tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v umovakh hlobalizatsii, intehtatsii ta informatyzatsii suspilstva [Analysis of trends in the development of higher education in the conditions of globalization, integration and informatization of society]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Seria: pedahohika i psykholohiia : zbirnyk statei*. Yalta : RVV KHU. Vyp. 31. Ch. 1. S. 203–211.
3. Zhuravlova, M., Shpak, M. (2016). Samorehuliatysia v strukturi emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv [Self-regulation in the structure of emotional intelligence of younger schoolchildren]. *Pedahohichni protsesy: teoriia i praktyka. Seria: Psykholohiia*. № 3 (54). S. 52–57
4. Naukovo-metodychni osnovy psykholohichnogo suprovodu diialnosti vchytelia v umovakh reformuvannia osvity (diahnostyka i korektsiia) [Scientific and methodological bases of psychological support of teacher activity in conditions of education reform (diagnosis and correction)] (2022). : *Praktychni posibnyk. / avt. kol.: V.H. Panok, I.V. Marukhyna, V.V. Rybalka, V.M. Horlenko, D.D. Romanovska, V.V. Predko, S.K. Shandruk, M.V. Savrasov, N.V. Sosnoenko; za nauk. red. V. Panka. Kyiv: UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty NAPN Ukrainy*. 192s. URL: https://lib.iitta.gov.ua/733538/1/Nauk_metod_osnovy_psykhol_suprovodu_diialnosti_vchytelia_v_umovakh_reform_osvity_%28diahnostyka_korektsiia%29.pdf
5. Nosovets, N., Pyskun, O., Rekun, O. (2021). Teoretychne doslidzhennia poniattia «self skills» uchytelia [Theoretical study of the concept of “self skills” of a teacher]. *Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity ta pedahohichnoi nauky: SERIIA: Pedahohichni nauky. Visnyk* № 14–15 (170–171). DOI: 10.5281/zenodo.5938997
6. Polozhennia pro formuvannia soft skills v uchasnykiv osvitnoho protsesu Kharkivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni H.S. Skovorody. (2021). URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Formuvanya_soft_skills.pdf
7. Pometun, O.I. (2021). Miaki navychky vchytelia dlia mitsnoi shkoly [Soft teacher skills for a strong school]. *Stan osvitnoho protsesu v umovakh vyklykiv sohodennia : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Dnipro, 12 liutoho 2021 r). Dnipro : Mizhnarodnyi humanitarnyi doslidnytskyi tsentr. S. 148–150.
8. Kharchenko, V.I. (2015). Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti stresostiikosti osobystosti. *Aktualni problemy psykholohii*. URL: http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2009_20_2/sb20_ch2_54.pdf
9. Krapivnyk, G., Tuchyna, N., Bashkir, O., Borysov, V., Gonchar, O., Plakhtyeyeva, V. (2021). Modelling the Process of Reflection with Pre-Service Student Teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. №13(3). P.116-133. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/443>
10. «Soft skills» yak neobkhidna skladova yakisnoi profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [“Soft skills” as a necessary component of quality professional training of the future teacher.]. (2018). *Rocznik Polsko-Ukraiński*. t. XX, s. 175–185. URL: http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/5918/14_Biljakowska_Rocznik_20.pdf

O. I. BASHKIR

*Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Educology and Innovative Pedagogy,
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: boi83@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-5237-9778>*

M. P. BOCHAROVA

*Student of the Second (Master's) Level of Higher Education
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: bocharovamaria750@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-9594-5534>*

N. V. SYDORENKO

*Student of the Second (Master's) Level of Higher Education
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: acenkon823@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-3054-2699>*

O. M. TARASENKO

*Student of the Second (Master's) Level of Higher Education
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: olenkat26@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-0871-7633>*

**FUTURE TEACHERS' SOFT SKILLS AND THEIR PLACE IN ENSURING
THE EFFECTIVENESS OF LEARNING IN THE CONDITIONS OF EMERGENCIES**

The requirements for education that were first due to the pandemic and then by martial law in Ukraine, have set educational institutions the task of implementing the learning process initially online and then in a blended format. Online learning has become a challenge for the teaching community in organizing the interaction of participants in the educational process as a whole. Leaving the comfort zone of a practicing teacher, who wasn't prepared for online interaction, nor by educational institutions nor by the Institutes for Professional Development, led to stress among educators, active self-study without the fear of being in a confined space due to the possibility of getting ill.

Martial law only escalated the stress situation of Ukrainian teachers, because, despite the need to work in a blended format, teachers had to motivate and support learners and their parents, putting aside their own fear for their lives and the lives of their families and friends. It is only the development of flexible skills, or so-called soft skills, that allows every person, and teachers in particular, to overcome stress, remain calm, critically assess situations, and be stress-resistant.

The article defines that developed teachers' soft skills advance teachers' stress resistance ensuring during the organization of the educational process in the conditions of emergencies. Among the various soft skills (communication skills, leadership skills, the ability to appreciate diversity and demonstrate tolerance and moderation to various forms of self-representation of children and inclusion), the essence of flexible skills of emotional intelligence, emotional self-regulation, self-reflection, and resilience are revealed.

The authors specify ways to increase teachers' stress resistance: relaxation (auto training, meditation, laughter therapy, color therapy, aromatherapy, yoga, creative attempts at self-expression), recreation (physical education, breathing exercises), catharsis (communication with loved ones, pets, acquiring art hobby). The methods of increasing stress resistance are identified, namely: socio-psychological resources, psychological education and psychological culture of the individual, personal resources, information and instrumental resources, material resources, nature, and ways of overcoming stressful situations.

Key words: education, organization, teacher, stress, stress resistance, methods, ways.